

УДК 811.511.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>

Наталя ЄВТУШЕНКО

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської мови з методикою викладання, Криворізький державний педагогічний університет, проспект Гагаріна, 54, Кривий Ріг, Україна, 50086
ORCID: 0000-0002-3529-4171

Бібліографічний опис статті: Євтушенко, Н. (2022). Структурно-семантичні особливості ідіоматичних одиниць англійської і української мов. *Актуальні питання іноземної філології*, 16, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ
АНГЛІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ**

Відзначено особливу увагу до вивчення ідіом як важливої складової мовної системи. Обумовлено вплив ідіом на мовний потенціал. Розглянуто змістовне наповнення поняття «ідіома». Наголошено на важливості визначення співвідношення ідіоматичних конструкцій серед конкретних мов, що сприятиме кращому розумінню та поширенню висловів серед представників інших лінгвістичних груп. Розглянуто унікальні особливості словесного вираження світу. Обумовлено, що комплексне дослідження ідіом дозволить визначити значення слова для кожної нації. Виявлено, що ідіоми будь-якого народу засновані на здатності людської свідомості віднаходити аналогії між об'єктами дійсності. Зазначено, що ідіоматичні конструкції надають можливість з'ясувати артикулярну якість людини на конкретних прикладах. Приділено увагу комративним ідіомам, що є найбільш поширеними в повсякденному житті. Здійснено порівняльний аналіз ідіоматичних одиниць англійської та української мов на основі характерних культурних відмінностей. Зазначено, що неточне розуміння семантики порівнянь може стати причиною значних помилок у перекладі, особливо у випадках порівнянь подібних ідіом або рівних ідентичних лексичних структур з різними значеннями в англійській та українській мовах. Вказано, що ідіоматичні конструкції англійської мови через свою специфіку не можуть бути дослівно перекласти без втрати автентичного смислу. Відзначено, що знання ідіом є необхідним для комунікації з іноземцями, з метою зробити мову більш виразною та наближеною до повсякденного варіанту. Виявлено: в обох лінгвістичних площинах ідіоми підпорядковуються іменникам; відзначаються різною активністю; демонструють гнучкість застосування; семантика розкриває національну специфіку мови; складається з постійних комбінацій різного ступеня мовної абстрактності; збільшення міри абстрактності у англійській мові обумовлено загальною тенденцією розвитку мови від конкретного до абстрактного, характеризується повномірною семантичною трансформацією компонентного складу. Обумовлено, що потребує подальших досліджень якісних змін ідіоматичних одиниць, структурно-семантичної систематики ідіом, з'ясовуючи функціональний аспект цих мовних одиниць, важливість та особливості адекватного відображення фондових порівнянь.

Ключові слова: фразеологізм, конструкція, етнічна свідомість, лінгвокультурологія, компаратив, лексична одиниця.

Natalia YEVTUSHENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Department of the English Language and Methods of its Teaching, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Gagarin av., 54, Kryvyi Rih, Ukraine, 50086
ORCID: 0000-0002-3529-4171

To cite this article: Yevtushenko, N. (2022). Strukturno-semantychni osoblyvosti idiomatychnykh odynyt's' anhliys'koyi i ukrayins'koyi mov [Structural and semantic features of idiomatic units of English and Ukrainian languages]. *Current Issues of Foreign Philology*, 16, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-16-6>

**STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF IDIOMATIC UNITS
OF ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES**

Special attention is paid to the study of idioms as an important component of the language system. The influence of idioms on language potential is conditioned. The content of the concept of "idiom" is considered. The importance of determining the ratio of idiomatic constructions among specific languages is emphasized, which will promote better understanding

and dissemination of expressions among representatives of other linguistic groups. Unique features of verbal expression of the world are considered. It is stipulated that a comprehensive study of idioms will determine the meaning of the word for each nation. It has been found that the idioms of any nation are based on the ability of human consciousness to find analogies between objects of reality. It is noted that idiomatic constructs provide an opportunity to determine the articular quality of man on specific examples. Attention is paid to corporate idioms that are most common in everyday life. The comparative analysis of idiomatic units of English and Ukrainian languages on the basis of characteristic cultural differences is carried out. It is noted that inaccurate understanding of the semantics of comparisons can cause significant errors in translation, especially in cases of comparisons of similar idioms or equal identical lexical structures with different meanings in English and Ukrainian. It is pointed out that idiomatic constructions of the English language, due to their specificity, cannot be translated literally without losing their authentic meaning. It is noted that knowledge of idioms is necessary for communication with foreigners in order to make the language more expressive and closer to the everyday version. It is revealed that in both linguistic planes idioms are subordinated to nouns, marked by different activity, demonstrate flexibility of application; semantics reveals the national specificity of language and consists of constant combinations of different degrees of linguistic abstraction; the increase in the degree of abstraction in English idioms is due to the general trend of language development from concrete to abstract, characterized by a complete semantic transformation of the component composition. It is determined that there is the need of further research of qualitative changes of idiomatic units, structural and semantic systematics of idioms, clarifying the functional aspect of these language units, the importance and features of adequate reflection of stock comparisons.

Key words: *phraseology, construction, ethnic consciousness, linguoculturology, comparative, lexical unit.*

Актуальність проблеми. Ідіоматичні одиниці широко застосовуються у всіх сферах життя. Вони часто є проблемою при комунікації іноземців, оскільки через свою специфіку важко зрозуміти їх значення. При цьому багато проблем, обумовлені тим, що в лінгвістичних дослідженнях ідіомам приділено недостатню увагу, їх структурні та семантичні особливості не вивчені на належному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють в мові ідіоматичні одиниці, в лінгвістичній літературі існує невелика кількість праць, присвячених їх дослідженню. У ході дослідження ми акцентували увагу на напрацюваннях І. Денисенко, Л. Коваль, Л. Лисенко, К. Мізін., J. Chiao, T. Harada, H. Komeda. Але нині залишається невирішеним питання про системність ідіоматичного фонду мови. Подальші дослідження в цьому напрямку, на нашу думку, є вивченням якісних змін ідіоматичної будови мови, характеристикою структурно-семантичної систематики ідіоматичних одиниць, з'ясовуючи функціональний аспект цих мовних одиниць.

Метою статті є провести структурний та семантичний аналіз ідіоматичних одиниць англійської і української мови.

Мета статті передбачає виконання таких завдань: здійснити теоретичний аналіз поняття ідіоми / ідіоматичної одиниці у лінгвістичних розвідках; встановити структурні та семантичні особливості ідіом в англійській і українській мові.

Об'єктом дослідження є ідіома як важлива складова мовної системи.

Предметом дослідження є структурні та семантичні особливості ідіом в англійській і українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідіоми завжди привертала увагу дослідників, оскільки мають велике значення в будь-якій мовній системі. Проте нові підходи у лексичних дослідженнях охоплюють ідіоматичні вислови з різних точок зору. Ідіоматичні вислови часто зустрічаються в журналах, газетах, фільмах, також широко використовуються в повсякденній мові і є важливою частиною культурних цінностей. У різних мовах є відмінності в структурі та змісті ідіоматичної одиниці.

Перші ідіоми виникли у зв'язку з тим, що англійці любили «гратися словами», намагаючись справити враження на адресата. Насправді вирази, що вживаються в мовленні, буквально почалися вживаються людьми і в переносному значенні. Процес ідіоматизації також завжди сприяють історико-культурним ситуаціям. Зазвичай люди використовують ці вирази для надання розповідям більш живого і яскравого характеру, або виділитися з натовпу і підкреслити свою індивідуальність.

Ідіоми є важливою частиною мови а також впливають на мовний потенціал. ідіоматичні одиниці сприяють збагаченню та розширенню культурної спадщини. Завдяки метафоричній ідіоматичній конструкції мова стає колоритною і передає всі тонкощі не тільки ментальності, але й багатовікової спадщини народу, що відображає людський досвід пізнання навколишнього середовища.

Ідіома – це стійкий вираз, властивий тільки конкретній мові, який незалежно від значення слів у ньому передає єдине поняття в основному та перекладається дослівно іншими мовами. Це твердження, яке розуміють лише носії мови, або ті, хто з ними знайомі. Тобто це стійкий вираз, властивий лише конкретній мові та культурі, його неможливо перекласти дослівно. Щоб їх зрозуміти, потрібно знати особливості мови, літератури та культури.

Аналізуючи літературні джерела, бачимо, що в сучасній науці значний обсяг робіт присвячений дослідженню проблем комунікаційного процесу. Вивчення та використання ідіом дозволяє краще розуміти носіїв мови та відчувати себе впевненіше під час розмови.

Провідними системними характеристиками фразеологізмів є образність і яскравість експресивна функція, оскільки всі ідіоми прагматично навантажені. Основними сферами використання фразеологізмів є фамільярний і розмовний стиль.

Серед ідіоматичних одиниць виділяють такі підтипи:

- фразеологічні сполучники, що містять граматичні архаїзми, які синтаксично неподільно цілі;
- фразеологічні сполучники, що стали нерозкладними як лексично, так і семантично;
- фразеологічні сполучники, які представляють таку семантичну єдність, що лексичні значення компонентів не важливі для розуміння цілого.

Проте слід зазначити, що в британській лінгвістиці більше популярність має «широкий підхід» до проблеми ідіом. Західні лінгвісти частіною ідіом вважають не тільки фразеологізми всіх типів, а й паремії – прислів'я, приказки, крилаті висловлювання, цитати тощо.

Ідіоматичний вирази включені в розділ формульованої мови. Дослівний переклад цього поняття «формула спілкування» або «шаблон виступу». Таким чином, можна сказати, що формульована мова містить незмінні й неподільні вирази, які є єдиною мовленнєвою одиницею, а не комбінацією кількох різних слів. Щоб правильно перекласти ідіоматичний вираз, потрібно повністю відійти від структури речення, його лексичного оформлення, до кінця зрозуміти ідею, яка прихована в цьому реченні і найбільш грамотно висловити його в літера-

турній формі, близькій до оригіналу (Коваль І., 2020, с. 123).

В даний час існує теоретична і практична потреба у співвідношенні індивідуальних лінгвістичних одиниць серед конкретних мов. Створення правильної функціонально-семантичної тотожності між одиницями двох мов є необхідним для перекладу та загального функціонування.

Ідіоми – це багатогранні одиниці, які вимагають різних точок зору та методологічні підходи. К. Качіарі визначає, що ідіоматизація – це процес, коли певне словосполучення не є ідіоматичним, але з часом під впливом соціальних та мовних факторів воно поступово перетворюється на ідіоматичну конструкцію. Вона також стверджує, що ідіоми є внутрішніми неоднорідними, тому створення єдиної класифікації або характеристики досить проблематичні. Ідіоми складаються з елементів, які лексично та синтаксично пов'язані між собою, але водночас мають різноманітні відмінні риси в структурі (Денисенко, 2017, с. 30).

Система фразеології будь-якої мови в цілому має свою національну особливість. Чим саме відрізняється система ідіоматичних одиниць, можна встановити лише шляхом їх порівняльного вивчення. Зрозуміло, що ця різниця буде глибшою, чим віддалений генетичний зв'язок мов, що порівнюються. І навпаки, чим ближча мова, тим більше подібних функцій вони знайдуть у контексті ідіоматичних одиниць (Лисенко, 2021, с. 68).

Збагачує контрастний аналіз ідіоматичних одиниць споріднених і неспоріднених мов теорія фразеології не тільки кількісно, але й якісно, розкриваючи самотність кожної з мов, які порівнюються. Крім того, можливо винайти нову ідіому, оскільки вони стали і у кожного з них своя історія.

Знання ідіоматичних одиниць необхідні для спілкування з іноземцями та для того, щоб зробити мову більш виразною та живою. Ідіоми будь-якого народу засновані на здатності людської свідомості знаходити аналогії між об'єктами дійсності.

До характерних особливостей словесного вираження світу можна віднести збереження і відтворення інформації про дійсність з урахуванням специфіки етнічної свідомості. Важливо місце у зазначеній тенденції посідають

дослідження ідіоматичних одиниць, що діють засобами відображення особливостей сприйняття людиною образу світу відповідно до системи цінностей, сформованих на основі національної культури.

Багато уваги до когнітивної лінгвістики, міжкультурної комунікації та лінгвокультурології привернула необхідність правильного аналізу понять різними мовами. Отже, ідіоматична одиниця – це таке мовне вираження, значення якого відрізняється від похідного, від значень окремих його структурних компонентів і правил мови.

Завдяки ідіоматичним одиницям ми можемо аналізувати значення слова для кожної нації. Наприклад, значення «воля» для кожної нації тлумачиться по-різному. Так, в англійській мові ми знаходимо *“if we lose our freedom, we have nothing more to lose”*, що перекладається як «той, хто втратив свободу, не має більше чого втрачати». Українська мова також має свої відповідники. Найточніші з них: *«свобода дорожча за життя, а свобода дорожча від усіх»*. В англійській фразеології ми знаходимо порівняння свободи та неволі.

Англійський варіант *“Better the poor and the free than the rich and the slave”* і синонімом цього слова *“poor food is better than rich slavery”*, а це означає, що краще бути вільним бідняком, ніж багатим рабом. Випадки, коли необхідно вживати ідіоматичні одиниці, не визначаються суворими правилами.

В англійській мові є деякі ідіоматичні вирази, які підтверджують артикулярну якість людини або порівнюють її з чимось іншим. Такий тип ідіоматичного висловлювання називається порівнянням. Вони описують щось, порівнюючи це з чимось іншим (Hornby, 2015, с. 498). Наприклад, *“imagine a new lartor that is extremely thin, light and perfect for traveling because it doesn't weigh down your back”*.

Загалом, simile включає чітку взаємодію між двома суб'єктами. Схожість зазвичай вказується використанням *like or as*, наприклад: *as white as snow; cold as ice; to cry like a baby; life is like a journey*.

Англійські та українські ідіоми вважалися дуже захоплюючим явищем, який зацікавив багатьох лінгвістів. Кількість різновидів ідіом є сумарно великими значенням в обох мовних площинах.

Комративні ідіоми використовуються дуже часто в повсякденному житті, як в усній, так і в писемній мовах. Загалом, вони мають структурну стабільність. Через ідіоми є можливість зрозуміти набагато більше про життя та погляди тих, хто живе в умовах іншої культурної спадщини (Мізін, 2014, с. 39).

Культура має особливо сильний вплив на мову, яка в своїй частині, вірно і помітно виступає як дзеркало, що відбиває культуру (Chiao, Narada, Komeda, 2010, с. 11). Є багато асиміляцій і відмінностей між англійською та українською мовами, які в основному є результатом культурних відмінностей. Те саме порівняльне зображення можуть іноді призводити до різних значень і навпаки, ті самі значення можуть бути виражені за допомогою різноманітних зображень. Щоб досягти адекватного перекладу порівнянь необхідно зберегти їх стилістику і прагматичні якості в мові перекладу (Мізін, 2012, с. 21).

Англійська мова широко використовується фрази: *“quake / shake like an aspen leaf and quiver like jelly”*. Об'єкти, які використовуються в цих порівняннях, є листом і желе. Обидва вони мають сенс через свою фізичну будову якості: лист дуже крихкий і хитається на вітрові, желе має чітку текстуру, що робить його досить тремтячим.

В українській мові також поєднуємо *“a fearful son to a leaf”* – *«трястись як осиковий листок»*. Але сагайдак, як желе немає еквіваленту.

Морські істоти не використовуються широко в фондових аналогах, а також в інших фразеологічних одиницях в загальній українській мові.

Незалежно від відсутності морського життя в українському фольклорі, є в достатку різних видів звичайних прикладів, які дуже часто стосуються природи, тварин і рослини. Наприклад, страшною людиною також може бути *“compared to a hare”* – *«боязкий, як заєць»*.

Відмітна природа української мови наявність гумористичних, смішливих висловів. Багато з цих гумористичних ілюстрацій також використовують елементи природи як їхні об'єкти: *«боюсь тебе, як торішнього снігу»*, *«як вовк кози, «як заєць бубна», «як собака мухи»*. Значення *“similes is orrosite”* – щоб не боятися: *«боюсь тебе, як торішнього снігу»* – *“I'm not afraid you”*.

Підібрали українські еквіваленти до всіх порівнянь, або якщо їх не було, то ми використовували трансформації. Останні домінували, і це довело до того, що культура має великий вплив на мову. Як результат, маємо проаналізовані випадки використання та проблеми перекладу ідіоматичних одиниць.

Порівняльне вивчення групи лексичних одиниць і утворених ними ідіоматичними одиницями дозволив зробити висновок:

1. Ідіоматичні одиниці споконвічно підпорядковуються англійським та українським іменникам.

2. Характеризуються різною активністю ідіоматичних одиниць у мовах, що порівнюються.

3. Англійська та українська мови демонструють гнучкість використання в ідіоматичних одиниць. Деякі з досліджуваних ідіома вживаються в прямому значенні, говорять семантичні центри фразеології. При ідіоматичних одиницях семантична трансформація зводиться до метафоризації чи метонімізації значень.

4. У групі вивчених ідіоматичних одиниць є ідіоми, які мають відповідність (семантика, образна основа, складова структура) у мовах, що порівнюються й ідіоми, які не мають таких відповідностей.

5. У семантиці вивчених ідіоматичних одиниць, образна основа, вибір компонентів розкриває національну специфіку мови. У результаті можна зробити такі висновки: ідіоматичний фонд англійської і української мов складається з постійних поєднань різного ступеня мовної абстрактності.

Також слід відзначити посилення абстрактності англійської мови ідіоматичними одиницями, безсумнівно пов'язаними із загальною тенденцією розвитку англійської мови від конкретного до абстрактного, що виявляється, зокрема, у переході до метонімії ідіоматичних одиниць в метафоричності, у збільшенні частки ідіоматичних одиниць, що характеризується тотальною семантичною трансформацією компонентного складу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши фондові порівняння англійською і українською мовами видається слушним стверджувати, що питання про адекватне відображення фондових порівнянь ідіоматичних одиниць вимагає детального вивчення. Неточне розуміння семантика порівнянь у мові оригіналу може привести до сумних помилок у перекладі. Особливо складними можуть бути порівняння, які мають подібні або рівні ідентичної лексичної структури, але мають різні значення досліджуваними мовами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль Л. М. Використання ідіом у сучасному англійському діловому дискурсі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30, № 3. С. 122–125.
2. Денисенко І. І. Структурно-семантичні аспекти соматичних ідіом англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12.1 (52.1). С. 30–33.
3. Лисенко Л. Порівняльний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом-найменуванням особи за професією (на матеріалі англійської та української мов). *Наукові записки*. Серія: філологічні науки. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035701.pdf>
4. Hornby A. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford, Oxford University Press. 2015. 1815 p.
5. Мізін К. І. Зіставна лінгвокультурологія (на матеріалі англійських, німецьких, українських і російських усталених порівнянь). Кременчук : Щербатих О. В., 2014. 163 с.
6. Chiao J., Harada T., Komeda H. Dynamic cultural influences on neural representations of the self. *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2010. № 22. P. 110–113.
7. Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної лінгвокультурології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук. Київ, 2012. 32 с.

REFERENCES:

1. Koval, L. M. (2020) Vykorystannia idiom u suchasnomu anhliiskomu dilovomu dyskursi [The use of idioms in modern English business discourse]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. T. 30, № 3. Pp. 122–125.
2. Denysenko, I. I. (2017) Strukturno-semantychni aspekty somatychnykh idiom anhliiskoi movy [Structural and semantic aspects of somatic idioms of the English language]. *Molodyi vchenyi*. № 12.1 (52.1). Pp. 30–33.
3. Lysenko, L. Porivnialnyi analiz frazeolohichnykh odynyts z komponentom-naimenuvanniam osoby za profesiieiu (na materialy anhliiskoi ta ukrainskoi mov) [Comparative analysis of phraseological units with the component-name

of a person by profession (based on English and Ukrainian languages)]. *Naukovi zapysky. Serii: filolohichni nauky*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035701.pdf>

4. Hornby, A. (2015) *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford, Oxford University Press. 1815 p.

5. Mizin, K. I. (2014) *Zistavna linhvokulturolohiia (na materialy anhliiskykh, nimetskykh, ukraïnskykh i rosiiskykh ustalenykh porivnian)* [Comparative Linguoculturology (based on English, German, Ukrainian and Russian established comparisons)]. Kremenchuk : Shcherbatykh O. V. 163 p.

6. Chiao, J., Harada, T., Komeda, H. (2010) Dynamic cultural influences on neural representations of the self. *Journal of Cognitive Neuroscience*. № 22. P. 110–113.

7. Mizin, K. I. (2012) *Ustaleni porivniannia anhliiskoi, nimetskoi, ukraïnskoi ta rosiiskoi mov v aspekti zistavnoi linhvokulturolohii* [Established comparisons of English, German, Ukrainian and Russian languages in the aspect of comparative linguoculturology] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. fil. nauk. Kyiv. 32 p.